

Експертна дискусія

«Чому ПДВ в Україні та ПДВ у країнах ЄС – це два різні податки?»

23 лютого 2023 року Центр соціально-економічних досліджень CASE Україна провів дискусію на тему «Чому ПДВ в Україні та ПДВ у країнах ЄС – це два різні податки?». У ній взяли участь економіст CASE Україна Наталя Лещенко; експерт з правових питань CASE Україна Андрій Саварець; модерував захід виконавчий директор CASE Україна Дмитро Боярчук.

Публікуємо ключові тези дискусії, а також стислий переказ доповідей спікерів.

Основні тези

- *Податок на додану вартість запроваджено в 160 країнах, географія постійно розширюється. За умов адекватного адміністрування ПДВ є бюджетоутворювальним і дає змогу мобілізувати великі обсяги доходів бюджету.*
- *Електронні податкові накладні – захід посилення платіжної дисципліни та застереження шахрайства, а електронна звітність суттєво допомагає адмініструвати податки.*
- *У країнах ЄС використовують три моделі електронних накладних: ПДВ-лістинг, звітування SAF-T і квазі-звітність у режимі реального часу. Податкові органи вивчають надану інформацію за податковими накладними, використовуючи ризик-орієнтований підхід і можливий постфактум аудиту в разі виявлення відповідних підстав.*
- *В Україні запроваджено систему СМКОР, мета якої – сприяння детінізації економіки, створення рівних конкурентних умов і збільшення надходжень до бюджету.*
- *Критерії ризиковості СМКОР дискретні та мають суб'єктивний характер. Податкова може заблокувати електронні накладні через ризиковість здійснення операції, що блокує зобов'язання за податковим кредитом.*
- *Система електронної звітності в Україні не інструмент отримання інформації, аналізу, моніторингу та перевірок, а бар'єр реєстрації ризикових податкових накладних.*
- *Питання корегування митної вартості прописано в національному законодавстві – обов'язок її доведення покладено саме на державний орган – митницю.*
- *Рекомендації Всесвітньої митної організації щодо управління ризиками: ретельна перевірка, вжиття відповідних заходів моніторингу, корегування митної вартості, постаудит імпортера.*
- *ПДВ сплачують на кожному етапі формування додаткової вартості, митниця ж є лише ланкою контролю доданої вартості.*
- *Що більше податків сплачено на митниці, то менше їх має бути сплачено всередині країни.*
- *Нині наявні перешкоди в реалізації такого підходу: відсутність інформаційної інтеграції між митницею та податковою службою; можливість реалізації товарів поза обліком.*
- *Пропозиції вдосконалення митного контролю: припинення позаправових практик; використання автоматизованих ризик-орієнтованих систем і постаудит для*

операцій з низьким рівнем ризику; інформаційна інтеграція між митною і податковою службами на базі уніфікованого обліку.

- *Система блокування податкових накладних в ЄС передбачає надання інформації, яка дає змогу податковій зіставляти її в режимі реального часу. Якщо інформацію надано правильно, накладну вважають зареєстрованою, а платник податку має право на отримання податкового кредиту з ПДВ.*
- *У ЄС подання дійсного VAT-invoice є підставою для виникнення ПДВ-кредиту. Директива ЄС щодо електронних рахунків забороняє встановлювати будь-які додаткові вимоги щодо реєстрації податкових накладних.*
- *У відповідненні самого українського законодавства стандартам ЄС недостатньо. Припинення позаправових практик неможливе без персональної відповідальності, політичної волі та адміністративно-правових методів.*

Переказ дискусії (відео повної дискусії [за посиланням](#))

Практика адміністрування податків в європейських країнах відрізняється від аналогічної практики в Україні. Офіційна позиція Міністерства фінансів – українське податкове законодавство, зокрема з податку на додану вартість, загалом відповідає законодавству ЄС. Справді, читаючи європейські директиви, ви не знайдете суттєвих відмінностей між нашим законодавством і законодавством ЄС, проте на практиці все працює по-іншому.

Наталя Лещенко

Презентацію щодо особливостей адміністрування ПДВ в Україні почну з контраргументу для скептиків, які є прихильниками заміни ПДВ і повернення до податку з обороту.

ПДВ запроваджено в 160 країнах світу, географія поширюється. За умов адекватного адміністрування ПДВ вважають, що за рахунок широкої бази оподаткування та адекватної ставки цей податок стає бюджетоутворювальним і дає змогу мобілізувати великі обсяги доходів бюджету. В Україні це близько половини державного бюджету. Цей податок також найменш шкідливий для інвестицій та економічного зростання.

У всіх без винятків країнах є проблеми з ризиками шахрайства, корупції, викривлення конкурентного середовища. Проте вони більше пов'язані не з природою податку, а з інституціями.

Різні країни намагаються запровадити механізми, які посилюють платіжну дисципліну, застерігають шахрайство. Один з таких порівняно нових заходів – використання електронних податкових накладних. Податківці інших країн вважають, що електронна звітність допомагає адмініструвати податки. Це може бути доречним інструментом для підвищення платіжної дисципліни і виявлення ризиків, однак не є панацеєю. Виявлення порушень із виставленням рахунків не відіграє основної ролі в боротьбі з ухиленням від сплати податків. Це частина мозаїки і не завжди найважливіша. Насправді є схеми, коли можна зареєструвати абсолютно формально правильну і законну накладну і повернути схему на мільярди коштів.

Практика ЄС свідчить, що електронні податкові накладні дуже широко використовують. Розрізняють **три моделі використання електронних накладних податкової адміністрації**.

- 1) ПДВ-лістинг – передбачають, що звітність подають у терміни, прив’язані до звичайної звітності, додаткову інформацію подають щодо кожної або більшості транзакцій.
- 2) Звітування SAF-T – надання додаткових даних, застосованого на стандартному файлі аудиту, за термінами вона прив’язана до стандартної звітності.
- 3) Квазі-звітність у режимі реального часу – більш схожа на українську модель, коли впродовж короткого періоду часу (5–15 днів) податковий орган отримує дані щодо кожного рахунку-фактури.

Електронні накладні можуть бути доречними інструментами для поліпшення податкового адміністрування. Прикладом є Польща, яка впровадила систему SAF-T в три хвили: 2016 рік – для великих підприємств, 2017 рік – для середніх і малих, 2018 рік – для мікропідприємств. Вони також запровадили систему аналізу в реальному часі.

Та це було не єдиним заходом, а лише одним із комплексу всього пакета. Комплементарними заходами було посилення відповідальності, тобто шахрайство у сфері ПДВ було прирівняно до кримінального вбивства. Вартість цього шахрайства було підвищено до 25 років позбавлення волі. Крім того, в адміністрування було залучено фінансові інституції – Управління боротьби з корупцією та Управління боротьби з організованою злочинністю.

Результат вражаючий – з 2012 року кількість перевірок скоротилося на $\frac{3}{4}$, тим часом як кількість виявлених порушень збільшилася втричі, а середня вартість виявлених порушень зросла у 15 разів до 187 070 євро.

Директива ЄС щодо електронних рахунків, яка діє зараз, дозволяє встановити обов’язкову електронну звітність лише в системі B2G. Натомість вона не дозволяє дискредитувати паперову або електронну звітність і вимагає рівного ставлення до неї. Не дозволяється встановлення додаткових вимог щодо реєстрації податкових накладних, окрім електронного цифрового підпису та системи електронного обміну.

Однак дедалі більше країн вимагають електронних податкових накладних у системі B2G. Навіть всупереч наднаціональному законодавству країни ЄС почали впроваджувати обов’язкову електронну звітність і систему адміністрування ПДВ, отримуючи спеціальні дозволи. Таку тенденцію почала Італія, потім Франція. 2020 року Польща оголосила про наміри зробити за аналогією Італії, за нею були Бельгія та Іспанія.

Найбільш цікавий досвід Італії – першої країни, яка 2019 року запровадила обов’язкове виставлення рахунків B2B. Оскільки Директива ЄС не дозволяє виставлення таких рахунків, вона отримала дозвіл на п’ять років з можливістю подальшого продовження. Його було надано для місцевих і тих іноземних підприємств, які мають італійську реєстрацію. Наразі Італія прагне розширити цей дозвіл на іноземних контрагентів.

Практика застосування – приклад Італія

- ✓ Платник податку реєструє документи в системі Sistema di Interscambio SDI впродовж 12 днів.
- ✓ Масштабні співставні перевірки не призводять до блокування податкових накладних. Система перевіряє формальну правильність оформлення заявки (номер платника, незаповнені поля, арифметична помилка при розрахунку тощо).
- ✓ SDI ставить цифровий підпис і пересилає його одержувачу. Постачальнику видається звіт, у якому повідомляється, чи передача була успішною і чому.
- ✓ Система обміну є абсолютною гарантією виставлення

Відповідно до італійського законодавства рахунки обмінюють у системі SDI, яку адмініструє італійська податкова і передбачає перевірку інформації, що регламентується законодавством. Це мінімально потрібна інформація, яка стосується номера ПДВ реєстрації, адреси платника, продавця та покупця, номера рахунку, опису характеру, кількості та якості проданого товару або наданої послуги, бази оподаткування, ставки і суми податку.

Система зобов'язана реєструвати, якщо всі поля заповнено та дійсні номери ПДВ реєстрації. Ця система обміну є абсолютною гарантією виставлення рахунку. Тобто якщо виконано всі потрібні формальні умови, то система надає покупцю підписану електронним підписом електронну податкову накладну, продавець отримує звіт про проходження і далі всі працюють у своєму режимі – підприємство займається своєю економічною діяльністю, а податкова вивчає податкову інформацію, яку далі використовує для ризик-орієнтованого підходу та подальших перевірок.

Як це працює в Україні?

Історія електронних податкових накладних в Україні

- ✓ 1997 рік - ПДВ на основі податкових накладних
- ✓ 2011 рік - Запровадження єдиного реєстру податкових накладних ЄРПН –(реєстр відомостей про податкові накладні та розрахунки коригування, ведеться ДПС в електронному вигляді відповідно до поданих платниками ПДВ електронних документів).
- ✓ 2015 рік – СЕА електронне адміністрування ПДВ
- ✓ 2017 рік –система автоматизованого моніторингу відповідності податкових накладних корегування критеріям оцінки ступені ризиків, достатніх для зупинення їх реєстрації в Єдиному реєстрі (СМКОР).
- ✓ 2017-2023 роки - регулярне корегування критеріїв

1997 року ПДВ було запроваджено на основі податкових накладних в Україні. 2011 року створено єдиний реєстр податкових накладних ЄРПН у вигляді електронних документів. 2015 року запроваджено Систему електронного адміністрування (СЕА). 2017 року почалася система автоматизованого моніторингу відповідності податкових накладних критеріям оцінки ступеня ризиків і можливості зупинення реєстрації в Єдиному реєстрі електронних податкових накладних (СМКОР). Відтоді маємо регулярне корегування критеріїв ризиковості та час від часу масове блокування податкових накладних.

Мета запровадження системи СМКОР: сприяння детінізації економіки, створення рівних конкурентних умов і збільшення надходжень до бюджету. Із цих трьох завдань найбільше справляються з третім.

Як це працює зараз?

На перший погляд перевірка має досить цивільний вигляд. Перший етап – перевірка ознаки безумовної реєстрації. Якщо платник податку невеликий або навпаки дуже великий із серйозними намірами, реалізує товари, що не змінювалися, якщо немає потреби у ПДВ-кредиті, то відбувається реєстрація в електронному реєстрі. Якщо ж критерії безумовної реєстрації не відбуваються, тоді податкова накладна вже входить у систему СМКОР, де перевіряють критерії ризиковості платника податків, позитивність податкової історії, критерії ризиковості операцій. Таким чином система СМКОР уже на етапі реєстрації є бар'єром податкових накладних.

Було б нормально, якби критерії ризиковості були прозорими та чітко встановленими. Зараз деякі критерії взагалі одіозні.

СМКОР не гарантує блокування шахраїв

- ✓ Перевірку бізнес-мени проходять невеликі платники податків що не змінювали свій асортимент товару або ж навпаки дуже великі з великими активами, операції без податкового кредиту.

Критерії ризикованості дискретні та мають суб'єктивний характер.

- ✓ Податкова може заблокувати накладну якщо ніби то «має інформацію, що свідчить про ризикованість здійснення операції, наприклад, за результатами перевірки інших платників податку».
- ✓ Визначення критерію ризикованості І (наявність на віртуальному складі) складне та непрозоре. Податківці повинні обґрунтувати розрахунок показника за критерієм «пересорт» для платника

Податкова може заблокувати накладну, якщо нібито має інформацію, яка свідчить про ризиковість здійснення операції, наприклад, за результатами перевірки інших платників податків.

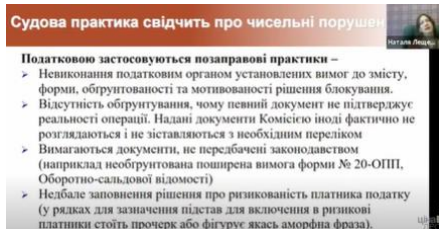
Інший критерій, згідно з яким блокують велику частину податкових накладних – у народі називають «пересортом», – наявність на складі. Цей критерій розрахунковий, досить складний і непрозорий. Податківці, використовуючи цей критерій, не обґрунтовують своє рішення і залишають платника податків у боротьбі за податковий кредит. Дуже часто до кола ризикових платників податків можуть включати підприємства, які мали справу з

ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА

контрагентом, якого було визнано ризиковим. У країнах ЄС якщо платник податку оформляє податкову накладну за податковим номером, то орієнтуватися немає на що, можна запитати лише у самого контрагента, якщо він відповість.

Судова практика свідчить про численні правопорушення.

Найчастіше застосовувані – це невиконання податковим органом установлених вимог. Якщо є вимога впливати, мотивувати рішення, вказати документи, які потрібно надати, податкова цим нехтує. Іноді навіть комісія, розглядаючи документи, не зіставляє перелік наданих документів з тим, що визначено законодавством.

Поширені випадки, коли вимагають документи, не передбачені законодавством. Наприклад, якщо не зареєстровано форму № 20-ОПП, з великою вірогідністю накладну буде заблоковано. Суди кажуть, що цього робити не можна, у законодавстві ця форма не згадується. Те саме стосується оборотно-сальдової відомості.

Суди також вказують на недбале заповнення рішення про ризиковість платника податків. Є рядок, де потрібно зазначити підстави для включення платника податків до кола ризикових, але там стоїть прочерк або аморфне формулювання.

У результаті покупець не має підстав для податкового кредиту та відшкодування, він стає винним у діях продавця. Викривляється правило першої події покупця, коли не зареєстрована податкова накладна не дозволяє йому в цьому періоді зменшити свої податкові зобов'язання.

Продавець несе опосередковані витрати у вигляді втрат на ринку збуту, репутаційних втрат. Водночас він збільшує свої витрати на адвокатів, судові збори, щоб покупець отримав податковий кредит.

З іншого боку, **податкова** звітує про виконання планів за доходами.

Таким чином в Україні система електронної звітності СМОКР є не так інструментом отримання інформації для податкової щодо подальшого аналізу, моніторингу та перевірок, як бар'єр реєстрації ризикових податкових накладних. На цьому етапі реєстрації відбувається податкове навантаження, яке допомагає наповнювати бюджет. За такого підходу податкова перекладає тягар доведення своєї провини на платника податку. Водночас у законодавстві України сказано, що в адміністративних справах про протиправність рішень суб'єкта владних повноважень обов'язок доведення правомірності свого рішення покладено на відповідача. Платник податку де-факто не має доступу до процедури адміністративного оскарження, яка була б більш швидкою, гнучкою.

Щоразу законодавчо встановлені терміни оскарження для суду без оскарження становлять 1095 днів. У цей час платник податку не зможе отримувати свій податковий кредит.

Будь-яку проблему потрібно викоринювати. Податкова має стимули до порушень законодавства, тому що, з одного боку, потрібно наповнювати бюджет, з іншого – потреби бюджету постійно зростають.

Висновки і рекомендації

Наталія Лещенко

- **Адекватне бюджетування та відміна позаправових практик.** Для того, щоб уникнути пресингу фінансування фіскальних розривів за рахунок коштів які б мали направлятися на відшкодування ПДВ, треба посилити систему прогнозування надходжень та механізми стримування роздування видатків.
- **Ідеологія СМКОР вимагає змін.** СМКОР має виконувати роль джерела даних. Система має перевіряти формальні критерії на кшталт заповнення всіх полів, відсутність арифметичних помилок, коректність адреси та наявність податкового номеру задля уникнення надмірних адміністративних витрат.
- **Результати системи оцінки ризиків не мають замінювати результат аудиту.** Оцінка ризиків має використовуватися для вибору платників податку для подальшої перевірки, не має замінювати перевірки з метою податкового корегування або прямої оцінки податків.
- **Збільшити прозорість системи.** Критерії мають бути однозначно прозорими

Податкова має доводити винуватість платника податку. Ввести законодавчі

Перший рецепт, який можна запропонувати, – більш пильно переглянути модель прогнозування доходів бюджету та систему стримування видатків для того, щоб не виникали фіскальні розриви та стимули для податкової фінансувати їх за рахунок коштів платників ПДВ.

Зважаючи на міжнародну практику, ідеологія СМКОР потребує змін. Було б добре, якби система була джерелом інформації, що вимагала б надавати потрібний перелік інформації, яку податкова використовувала б для перевірок, зіставлень.

Платники податків мають право мати повну інформацію щодо того, які саме документи вони не надали, якої саме інформації не вистачає, які в них є часові рамки.

Ризики мають бути прозорими, зрозумілими. У такому разі вже податкова буде доводити вину платника податку, а не навпаки.

Другим рішенням можна запропонувати запровадити законодавчо встановлене обмеження часу блокування податкових накладних, упродовж якого блокування можливе на не надто тривалий час. Це дасть податковій змогу зібрати докази, і якщо ці докази будуть насправді дуже серйозними, тоді час блокування продовжити. Якщо це порушення не виявлено, тоді повернути податкову накладну до реєстру.

- Чи правильно буде стверджувати, що в практиках ЄС такого явища, як блокування накладних, фактично не існує, основний акцент зроблено саме на жорсткості покарання постфактум, а не на блокуванні щоденної діяльності?

Наталія Лещенко

Так, систему реєстрації податкових накладних спрямовано на те, щоб отримувати інформацію, яку досить просто зіставляти і не потрібно додатково витрачати адміністративні витрати на виявлення арифметичних помилок або додавати адресу, назву платника податку та ін. Потім після реєстрації кожен займається своєю справою – платник податку провадить господарську діяльність, а податкова вивчає матеріали, використовує інформацію для формування ризик-орієнтованого підходу і можливого постфактум аудиту. Це підтверджує досвід Польщі, яка запровадила електронні податкові накладні в пакеті інших заходів.

Андрій Саварець

Розповім про імпорتنний ПДВ. Основою для нарахування митних платежів, включаючи ПДВ, зазвичай є митна вартість. Існують деякі види митних платежів, які стягують не від митної вартості, але загалом базою для нарахування ПДВ є митна вартість + мито + додаткові податки (акцизи).

Процедури щодо контролю митної вартості універсальні і передбачені положеннями Угоди про імплементацію статті VII ГАТТ 1994 року. У певному вигляді вони знайшли своє відображення майже в усіх членах СОТ. Так, право митниці переконатися в достовірності заявленої вартості і вимагати додаткові документи, інформацію від декларанта прописано в Митному кодексі Європейського Союзу і Митному кодексі України 2012 року з подальшими змінами.

Питання корегування вартості митницею прописано в національному законодавстві якісно та детально. **Обов'язок доведення має покладатися саме на державний орган – митницю, яка має:**

- 1) обґрунтувати першопричину невизнання заявленої вартості;
- 2) надати інформацію, яка стала підставою для виникнення сумнівів;
- 3) дотримуватися вичерпного переліку підстав для витребування додаткових документів, надання таких документів має стати підставою для відповідного прийняття рішення митницею;
- 4) обґрунтувати числове значення скорегованої вартості;
- 5) надавати декларанту інформацію щодо можливості його подальших дій – погодитися зі скорегованою митною вартістю, сплатити відповідні платежі, випустити товар у вільний обіг і йти далі, або випустити товари в обіг під забезпечення, або оскаржувати рішення митниці.

Попри те, що це право достатньо деталізоване та універсальне, на рівні правозастосування починаються проблеми, а саме дискреційні повноваження. Виникає непрозорість системи. Фіскальний ефект від корегування митної вартості становить лише 0.5% загальної суми сплачених платежів (дані за 2020 р.). Однак позаправові практики свідчать: якщо ціна «непрохідна», декларанта спонукають не доводити до витребування документів, розгляду 10 днів, потім винесення рішення про корегування вартості і все одно відмови в митному оформленні та подання нової декларації. Натомість йому пропонують самостійно скорегувати вартість до так званого прохідного рівня, подати нову декларацію зі скорегованою вартістю і позбавитися проблем.

Це створює дискомфорт для суб'єктів ЗЕД. Хтось погоджується на такий варіант, хтось не погоджується, бо це суперечить внутрішнім бізнес-практикам або етиці провадження бізнесу. Потім бізнес подає до суду і здебільшого виграє тому, що частину суми, донарахованої митницею з митної вартості, суд присуджує до повернення. Виконання судових рішень уже інше питання, але фіскальний ефект зменшується.

Як влаштовано це в цивілізованих країнах? Рекомендації Всесвітньої митної організації кажуть про те, що кожна країна може використовувати цінову базу даних, вона є і в Україні, яка **на основі системи управління ризиків може вказувати на те, що існує певний ризик ухилення від сплати податків**. Однак вона не може підмінювати собою процедури з корегування вартості, і це лише сигнал для митника здійснити додаткові дії. У жодному разі

це не свідчить про недостовірність митної вартості. Всесвітня митна організація рекомендує три варіанти розвитку подій:

1. Ретельна перевірка, вжиття відповідних заходів моніторингу.

2. Корегування митної вартості. Шикарний досвід Ірландії – у них дуже якісні пояснювальні документи з митної оцінки, де детально розписано рішення щодо можливості запитання додаткових документів, яке має бути обґрунтоване, а обов'язок доведення покладено саме на митний орган. Після того, як митний орган виявив підтвержені сумніви, у декларанта з'являється відлік терміну для подання додаткових документів і включається право «бути почутим». Останніми змінами до Митного кодексу України так само включено це право, але воно не стосується митної вартості.

3. Постаудит імпортера. Якщо система управління ризиками або інспектор бачить не дуже великий ризик, стабільність імпортера, то декларація може бути випущена, однак може стати предметом для подальшої перевірки в рамках постаудиту як форми митного контролю. Постаудит має бути безпосередньо пов'язаний з процедурою митного оформлення і випуску декларації та товару у вільний обіг.

Попри те, що в Україні таку процедуру передбачено Митним кодексом, немає зв'язку із входом товару, випуском його у вільний обіг і застосуванням постаудиту. Дуже часто постаудиту підлягають операції, щодо яких вже застосовували види контролю. Верховний Суд України вказав на неприпустимість такої практики.

Тобто декларації, щодо яких застосовували додаткові види контролю, зокрема корегування митної вартості, потім знову стають предметом розгляду під час постаудиту. Це порушує логіку, дає додаткове адміністративне і, як наслідок, фінансове навантаження на бізнес. Це питання потребує вирішення.

Треба прагнути наблизитися до кращих європейських практик. Досвід Нідерландів, у яких митниця – одна з найкращих європейських, показує до 10% декларацій, так само проходить через процедури контролю митної вартості. Це відбувається дуже інтелектуально і без суттєвих перешкод і витрат для бізнесу. Однак на законодавчому рівні процедури ті самі, питання лише, як воно на правовому застосуванні влаштовано.

За останні роки експерти робили кілька спроб до підходу природи податку на додану вартість. **Податок сплачують на кожному етапі формування додаткової вартості і митниця є лише ланкою контролю доданої вартості.** Якщо систему правильно побудовано, то **що більше податків сплачено на митниці, то менше їх має бути сплачено всередині країни**, бо що більший податок, то більший податковий кредит. Проте внаслідок можливості реалізації товарів поза обліком, тобто на тіншовому ринку, неплатниками податків або через інтернет-сайти, держава пішла шляхом максимального стягнення ПДВ на вході в країну, щоб потім правопорушника не шукати. Це неправильно, але так склалося.

Якщо правильно вибудовувати систему, потрібно зробити інформаційну інтеграцію між митною і податковою службами, але не зливати їх в один орган, як це було зроблено, коли створювали Міністерство доходів – органи об'єднали, а інформаційної інтеграції не відбулося. Внаслідок цього не виявили ані скруток, ані зловживань під час імпорту, і їх ніхто не подолав. Коли ДФС було перетворено з Міністерства доходів, воно успадкувало ці

проблеми. Відокремлення митної та податкової адміністрації було здійснено безболісно тому, що ніякої інтеграції не було.

На сьогодні основні перешкоди в цій інтеграції в тому, що інформаційні системи митниці та податкової розвивалися окремо ще з 90-х років. На якомусь етапі є взаємодія, бо митниця передає свою базу даних іншим органам, вони мають до неї доступ і можуть реагувати. Однак це не відбувається автоматично.

Друга проблема – можливість реалізації товарів поза обліком.

Які пропозиції? По-перше – **припинення позаправових практик**. Це потрібно зробити тому, що без цього все інше не матиме правового змісту.

По-друге – використання **автоматизованих ризик-орієнтованих систем і постаудиту для операцій з низьким рівнем ризику**. Якщо суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності не підпадає під високий ступінь ризику, то не потрібно тероризувати його під час імпорту.

По-третє – **інформаційна інтеграція між митною і податковою службами на базі уніфікованого обліку** саме податку на додану вартість.

- Ключова відмінність між практиками в Україні та в країнах ЄС – український митник може зупинити будь-яку операцію на кордоні не за вичерпним списком переліку причин. Чи може аналогічно зробити митник у Німеччині, Нідерландах?

Андрій Саварець

Тут питання не про кордон, а про митне оформлення всередині країни. Цивілізація йде шляхом використання ризик-орієнтованих систем тому, що проконтролювати все фізично означає зупинити імпорт. Тому митний контроль вибірковий, і це закріплено законодавством.

Питання в тому, чи можна ініціювати додаткові види контролю. Можна, так само роблять і закордонні митниці. Потім відстежують ефективність таких ініційованих додаткових видів контролю. Це створює перешкоди для бізнесу. Коли інспектор починає зловживати своїм правом встановлювати такі додаткові види контролю, то йдеться про рейтинг ефективності цього інспектора.

У Сполучених Штатах, окрім того, що в них дуже розвинена система управління ризиками, інспектор на кордоні може поставити додаткові види контролю, якщо він так вважає за потрібне. Однак потім за результатами певного періоду це сумують, перевіряють ефективність і вираховують, чи було це потрібно. Це питання правозастосування і правової культури.

- У ЄС така сама практика блокування податкових накладних, як і в Україні, чи там придумали щось мудріше?

Наталя Лещенко

Використання електронних податкових накладних досить поширене в країнах ЄС, і там є тенденція до запровадження обов'язкового виставлення електронних накладних B2B. Однак ця система працює зовсім по-іншому.

Система в ЄС не передбачає блокування ризикових накладних, вона лише вимагає надання певної законодавчо встановленої інформації, яка дає змогу податковій зіставляти її в режимі реального часу. Це інформація щодо дійсного ПДВ номера, адреси, дати виставлення рахунку, ставки податку, вартості проданого товару, розрахованої суми податку. Якщо цю інформацію надано, податкову накладну вважають зареєстрованою, платник податку має право на отримання податкового кредиту з ПДВ, а податкова вивчає цю інформацію у своїй подальшій роботі, використовуючи ризик-орієнтований підхід і можливе проведення постфактум аудиту.

- Паралельно зараз ми працюємо з питанням актів вибраних робіт. З документів, з якими ми стикаємося, бачимо, що весь бухгалтерський облік базується на такому первинному документі, як рахунок – інвойс. Чи є певна відмінність у тому, як обліковують ПДВ? Ми говоримо про податкові накладні, але фактично надання інформації щодо VAT-invoice передбачає декларативний принцип. У ЄС подання VAT-invoice як надання інформації автоматично означає, що ПДВ кредит виник, додаткових дозволів на виникнення зобов'язання не передбачено. Чи саме так це працює?

Наталя Лещенко

Так, Директива ЄС щодо електронних інвойсів забороняє встановлювати будь-які додаткові вимоги щодо реєстрації податкових накладних, окрім технічних умов системи обміну та електронного цифрового підпису.

- Прокоментуйте, будь ласка, практику ручного зняття блокування податкових накладних в Україні.

Наталя Лещенко

Ми спостерігаємо в Україні постійні корегування, спрямовані на виправлення помилок, здійснених трохи раніше. Ці зміни наприкінці минулого року відбувалися під гаслом розблокування. Зміни на початку цього року насправді не вирішують ситуації.

Принципи ті самі. У податкової залишаються всі ті самі стимули для застосування практик, які суперечать законодавству. Платник податку все одно перебуває в ситуації доведення своєї невинуватості. Залишаються дискретні інструменти ручного управління, які можна використати для невиправданого збільшення податкового навантаження на платника податку.

- У яких ще країнах існує перша подія щодо ПДВ?

Дмитро Боярчук

Першу подію в Україні вважають актом або платежем. У країнах ЄС такого документа, як акт виконаних робіт, немає, це зазвичай рахунок або платіж.

- Ми інтегруємося в ЄС, ми повинні увідповіднити законодавство, відійти від позаправових практик. Чи просто увідповіднення українського законодавства законодавству ЄС нам допоможе?

Андрій Саварець

ЕКОНОМІЧНА ПРАВДА

У цій частині законодавство максимально наближене, бо воно передусім універсальне для Світової організації торгівлі. Однак нам потрібно робити додаткові речі. Це і персональна відповідальність, і політичний ресурс. Припинення позаправових практик неможливо виміряти, неможливо заборонити законодавством або передбачити. Це більше стосується адміністративно-правових методів.

Оскільки тут дуже тісно пов'язані позаправові практики з дискреційними повноваженнями і корупційними проявами, то тут більше питання політичної волі. Щодо законодавства еволюційно ми рухаємося. На саміті Україна–ЄС щодо питань митниці ми отримали непогану оцінку саме з наближення законодавства. Однак правозастосування має інакший вигляд. Тому одним законодавством тут не допоможеш.